

A szerző és tettes előszava.

Nem egyedülálló a történelemben, hogy jól ismertnek vélt társadalmi folyamatok háttérében sötét intrikák és összeesküvések számottevően befolyásolták a gyanútlan közösségek életét, jövőjét. Az idő múlásával történészek, kutatók és irodalmárok gyakorta felderítettek már utólagosan ilyen, sok szempontból döntő jelentőségű manipulációt, számos esetben azonban véglegesen homályban maradtak a tényleges indítékok és reakciók. Egy ilyen nagyjelentőségű titkos megállapodás egyedüli és utolsó életben maradt tetteseként kívánok most gyónni a volt „Műszer és Méréstechnika Tanszék” mai Informatikus nemzedékének. Ezen vallomásomon kívül nem létezik egyetlen dokumentum sem, amiből a történet valaha is felderíthetőek lennének.

Előzmények . . . 1952

A BME villamosmérnöki kara, gyengeáramu szak harmadéves hallgatója vagyok. Már egy idő óta korábbi tanítványként „tanszéki demonstrátori másodállásban” ügyködöm prof. Muttmányászky Ádám (Mutyibácsi) Gépészkeri Mechanika Tanszékén. Nem azért, mert én különösebben vonzódnék a mechanikához, hanem azért, mert a tanszéki tanárok nem szívesen bütykölnek az elektronikus műszerekkel. A mechanika tanszék kénytelen lépést tartani a fejlődéssel, számos új villamos, sőt elektronikus műszert kaptak (Siemens hurkos-galvanométer, nyulásmérőbéllyeges mérőműszerek, elektrdinamikus rezgőmérő, stb.). A törzsgárda szeretné használni, de a kezeléshez és karbantartáshoz még nem volt személyzet. Így nekem nem a mechanika tárgy oktatásában hanem „szakértőként” a labormunkákban kellett részt vennem. Ideális állapot, ragyogó műhelyük és egy prima fotolaborjuk is volt, azt fusizhattam magamnak amit akartam. És ezért még havi ösztöndíjat is kaptam (150,-Ft?).

Az én esetem nem volt egyedülálló, két másik évfolyamtársam, Komarik György és Ambrózi András a Vetéknélküli Elektronika Tanszéken (Barta István) szintén kedvelt demonstrátorok voltak. Az évfolyamon mindhárman közismerten régi gyakorlott rádióamatőr fusizók voltunk, így a tanszékeken jól használható demonstrátorok is voltunk. Nekik nem volt olyan jó dolguk mint nekem, nekik főleg az „elfoglalt” tanségeket kellett a fiatalabb évfolyamok gyakorlatain helyettesíteni

Nyári üzemi gyakorlat 1952

Én a harmadéves, egyhavi üzemi gyakorlatra, a volt Siemens Gyömrői-uti „Villamos Készülékek Gyára” fejlesztési osztályára kaptam beosztást. Feladatom egy „hangvillás frekvencia-standard generátor” tervezése. Az osztály műszaki felszerelése prima, a szakmai légkör igényes, szimpatikus Főnök és baráti kollégák, el vagyok büvölve. Engem is megkedveltek. Havi „tanulmányi segélyt” (300,-Ft?) ajánlottak ha diplomavédés után náluk vállalom állást! Örömmel elfogadtam.

VÉGBIZONYÍTVÁNY (Absolutorium) Bp 1954 jan 20

Minden vizsgámat már 53 június végéig lezártam, már csak a Diplomát kell megvédeni és nosza kezdődik az igazi szakmai élet. Egy kis nyári kikapcsra azért még szükség van, néhány évfolyamtársammal (Ambrózi, Budinszki, Komarik, Siller ...) „évváró” sátorozást szerveztünk Balatonfenyves(?) mellett, egy ismerős(?) elvadult parti telkén. Ezek után már illendőnek éreztem, leendő munkahelyemen is jelentkezni. És ekkor egy kétségbeejtő meglepetés: a személyzeti főnök sajnálattal közli, az elektronikus labort és gyártást időközben átszervezték egy „másik” vállalathoz. Az egyetlen munkakör amit részemre ajánlani tud, az új „biciglidinamó” fejlesztésében való részvétel. Ez persze nem túl vonzó, de hol keressek most kapásból új állás? Hamarosan megtudtam, hogy időközben egy titokzatos új vállalatot alapítottak, fedőnevén „Mechlabor”, amelyik a mechanikától eltekintve minden egyéb katonailag fontos témakörrel foglalkozik. Nyilvánvalóan ide koncentrálták szigorú pártfegyelem alatt az ország elektronikájának a színe-javát. Ide nincs kedvem jelentkezni, rimánkodtam Mutyibácsinak vegyen fel végleges tanársegédnek, de neki nem volt „szabad kapacitása”. Mindegy, a diplomatervezéshez időt kell húzni, mert addig nem kötelezhetnek teszőleges munkát vállalni.

Új ötlet, az ELTE egy új gyorsított másoddiplomás továbbképzést hirdet. A friss BME diplomások számos tantárgy elismerésével két év alatt matematika-fizika szakos oklevelet is kaphatnak. Nosza beiratkoztam, ennyi idő alatt csak fogok megfelelő munkahelyet találni. Ha lassított ütemben is, de azért a diplomatervemmel is foglalkoztam.

- Közbevetőleg: diplomatervem egy „Mikrohullámu adó/vevő készülék tervezése, helyszíni TV-közvetítő jármű alkalmazásra”. Izgalmas, mert a TV-ről akkoriban szakmailag csak annyit hallottunk, hogy ilyen már valahol van. Az első kísérleti stúdió adások is csak pár év múlva kezdődtek és akkor is csak néhány intézetnek volt kerülő úton „beszerzett” vevőkészüléke. Diplomatervemben olyasmit kellett terveznem amiről soha nem tanultunk, az egyetlen szakirodalom az amerikai egyetemi MIT-könyvsorozat „Microwaves” kötete (a híradás tanszéken szerencsére megvolt!). Én angolul soha nem tanultam, de szótárral addig bütyköltem amíg a szakszöveget végül is megértettem (hangosan olvasva kimondani persze nem mertem volna).

Így ezért a diplomatervem konzultációja kapcsán rendszeresen nyüzsgöttem a Barta-tanszéken. Egy alkalommal, valamikor 54 elején, véletlenül összefutottam egyik jól ismert volt tankörvezetőmmel, Gál József adjunktussal. Ő a „Vezetékes Híradástechnika” tanszék egyik mértékadó fiatal oktatójának számított, gyakran az előadásokon is helyettesítette tanszékvezetőjét és én akkor már nem csak „volt hallgatója”, hanem - úgy mondhatnám „baráti autószerelője” is voltam. Én ugyanis akkoriban - miután a bajor Pfarrkirchenben 1946-júniusában az amerikai katonai parancsnokság engedélyével lettem a személyautó vezetési vizsgát és mivel időközben szüléim lerobbant Ford-Taunus-át több ízben szétszedtem és sikerrel összeraktam - a gépkocsi témában is szakértőnek számítottam.

Gál Jóska azon kevesek közé tartozott az országban, akiknek saját privát autójuk volt. Hogyan csinálta, nem tudom. Az 1950-51-es években gyakorlatilag minden privát autót államosítottak (a miénket is), csupán az arra érdemes elvtársak kaptak kitüntetésként autótartásra engedélyt. Jóskának egy lerobbant öreg Wanderer-je volt (a háborus németország Auto Union konszernjének a terméke). Nem tudom mikor és miként értesült arról, hogy én lelkes amatőr autószerelő vagyok, de még az aktív tanulmányi idő alatt felfedezte és több ízben bütyköltem vele kocsijának üzemképessége érdekében. Neki is jól jött ilyenkor a segítségem, én meg örültem, hogy ismét bütykölhetek.

Egyszóval, mindentől függetlenül teljesen véletlenül találkoztunk és leültünk egy kicsit fecsegni. Elmondtam neki bűmat bánatomat, áhított munkahelyem megszűnése feletti csalódásomat. Ő ezen elgondolkozott, majd egy nagyon izgalmas történettel viszonzta!

Tanszékpolitikai sakkhúzások.

Tudni kell, hogy évvégeként az egyetemi vezetés az igénylő tanszékeknek szabad tanársegédi álláshelyeket osztogat, kiválasztott végzős hallgatók felvételére. A villamos karon az 1953 évben a Vezetékes-Hiradástechnika (Vágó Artur), a Vezetéknélküli-Hiradástechnika (Barta István), valamint a karhoz számított Műszer és Finommechanika (még nincs kinevezett vezetője) tanszékek egy-egy ilyen álláshely lehetőséget kaptak. Barta azonban két ujjoncot szeretett volna, Komarikot és Ambrózit. Vágó és Barta - a Stoczek épületben lévő szomszédos két Tanszék vezetője - nagyon harmonikus jó kapcsolatban voltak egymással. Vágó felajánlotta, hogy Barta vegye fel Komarikot közvetlenül, Ő pedig majd felveszi Ambrózit és utána átengedi Bartának. Ettől teljesen függetlenül, dékáni hatáskörében a Műszeres álláshelyre Budinszkit javasolta. Eddig minden rendben lett volna, ha nem lenne egy kari- (egyetemi?) pártbizottság, aki mindenkor és mindenkinél hatalmasabb. A párt az ideiglenesen Arutjunov orosz professzor által vezetett Műszertanszékre (-szak?, -kar?) Budinszki helyett egy másik évfolyamtársunkat, Királyfalvi Istvánt jelölte leendő tanársegédnek. Királyfalvi, bár nem tartozott a szakmailag különösebben említésre méltó hallgatók közé, de aktívan harcos kiváló elvtársként, „ideálisnak“ tűnt erre a posztra. Barta ismervén az összefüggéseket, nem helyezte az ideológiai szempont elsőbbségét a szakmai felkészültség ellenében és véleményének Királyfalvi diplomatervező megvédésén adott hangot: megbuktatta. Vágó ezután következképpen dékáni döntéssel elutasította Királyfalvi tanársegédi felvételét. Erre a Párt válaszként (Jóska szerint bosszúból) Vágó kiválasztottját, Ambrózit javasolta műszeres tanársegédnek. Keressen Vágó sajátmagának egy másik eminens. Paff, . . . ez ellen nem lehet tiltakozni. Barta szomorú, Vágó pedig mérges.

Ez volt a helyzet 1954 elején. És most jön Jóska szerintem nagyszerű és történelemformáló ÖTLETE. Szerinte ha én Vágónak megesküszöm, hogy pár hónappal később *hajlandó leszek* Ambrózival tanszéket cserélni, akkor Vágó engem vesz fel helyette a vezetőkes tanszékre és velem mindenki meg lesz elégedve. Jóska örömmel és szívesen vállalja a közvetítést ez ügyben érdekeltem Vágóval. De mennyire hogy *hajlandó vagyok*, a műszer tanszék nem is lehet olyan rossz hely . . . (mint a híre)! Pár nap mulva hivatott Vágó a megbeszélésre, megesküdtem, lejattoltunk és márciusban már a tanszéken voltam. Kezdetül fogva Ambrózival mindketten már a végleges tanszékeinken, a saját íróasztalaink mellett ültünk (én alatta, lásd korábbi emlékeim). A munkahelycsere formális adminisztrációját a dékán valamikor később észrevétlenül elintézte.

Utózónga

A helyzet azért nem volt ennyire egyszerű. Én még mindig a villamos készülékgyár szerződéses „aspiránsa“ vagyok. Elmentem bejelenteni az egyetemi jó hírt, ők megértően gratuláltak, de szerződésem lényegében az iparügyi minisztérium hatáskörébe tartozik, ott kell mentesíteni magamat. Ez bizony kínos, mi lesz ha nem engednek szabadon, vagy esetleg a mintegy évnvi ösztöndíjam visszafizetésére köteleznek? Vegyes érzésekkel és szorongással mentem a minisztérium illetékes(?) előadójához. Egy egyértelműen sztahanovista kiemelt munkáskáder megjelenésű ügyintéző fogadott. Elbeszélésem után, kétkézzel rázta meg jobbkezemet, gratulált sikereimhez és örömét fejezte ki afelett, hogy az egyetemi munkahelyemen még sokkal hasznosabb dolgozója leszek a szocializmus építésének, mint a biciglidinamo fejlesztésében lehetnék. Lám nem volt hiába az előre befektetett ösztöndíj, most sokszorososan fog kamatozni, és ő sok sikert kívánt. Nem szórol szóra mondta ezeket, de ez volt gratulációjának a lényege és én valóban meghatódtam, ilyen is van!

A másik téma, én időközben az ELTE nappali hallgatója lettem. Néhányszor bementem előadásra, tanköri gyakorlaton nem voltam, soha senki nem kérdezte ki vagyok és miért? Miután a szakmai jövőm kérdése megoldódott, nem volt szükségem időhúzásra, csak a diplomára koncentráltam amit 1954 július 13.-án (már egyetemi tanársegédként) megvédtem. Az ELTE érdekes módon soha semmiféle felszólítást nem küldött és ezzel a másoddiplomám témája nehézségek nélkül lezárult. De ki gondolná, - - - az akció mégsem volt hiába!

Ennek megértéséhez időben vissza kell térnem jóegynéhány évet, egészen 1949-ig. Akkoriban az volt a játékszabály, hogy az érettségizett ifjak, ha nem tanultak tovább, két évre bevonultak katonai kiképzésre. Aki viszont pl. egyetemen továbbtanul, annak a diploma végeztével kell ezt a két évet utólagosan leszolgáltatnia. Kemény szabálya van ennek játéknak! Nekem szerencsém volt, pár nappal a katonai behívóm előtt megkaptam a BME felvételei igazolását. Így fűtyörészve kocsikáztam az akkor még meglévő Taunus-unkkal Nagykovácsiba, ahova a katonai behívóm szölt. Néhány stemplivel elhalasztották törvényesen négy évvel a szolgálataimat. Nem minden évfolyamtársam volt ilyen szerencsés. A megnyitó előadásokon több kollégám kopasz fejjel jelent meg. Ők sajnálatos módon csak a bevonulási kopaszra-nyírás után tudták igazolni az egyetemi felvételüket. Így kezdtük meg 1949 szeptemberében egyetemi pályafutásunkat!!! (nem véletlenül 3x!, göröncsös pályám szeptember-októberi „futásáról” külön regényt tudnék írni).

Mulik az idő, közben ismeretlen törvényhozók, nem tudni milyen okból, rájöttek, hogy a katonai kiképzés előbbi ösi játékszabálya számárság. Végzés után a diplomások képeznék a tudományos fejlődés bázisát. Ha most ezeket két évre kivonjuk a forgalomból, akkor ez nem csak idővesztés, hanem időközben még azt is elfelejtik amit tanultak. Új játékszabály kell, . . . mire másodévesek lettünk meg is született:

Megalakult minden karon a „honvédelmi tanszék“. Másodévtől kezdődően minden félévben, heti két órában vizsgaköteles „honvédelmi ismeretek“ című új tárgy szerepel, ismeretanyagában a szakirányoknak megfelelően (nálunk hirközlés). A nyári szünetekben egy-egy hónap katonai tábort szolgál, a második év után gyalogsági-, a harmadik év után szakirányú „képzéssel“. Ilymódon minden hallgató diplomájával egyidejűleg, tehetségétől függően, a terv szerint már örvetető...tól...örmesterig terjedő rendfokozattal fog rendelkezni. A célkitűzés az, hogy diplomásaink képezzék a tisztikar elitjét, ezért végzés után még minden diplomás további három hónap „tisztképzésre“ lesz behíva, ahol ismét tehetségétől függően zászlós...tól...főhadnagyig terjedő szakirány rendfokozatot érhetnek el.

Csodálatos karrierlehetőség! (Fogalmam sincs, miként volt mindez a leány hallgatókkal?)

Én az absolutoriumkor „már“ az „örvetető“ bejegyzésű katonai igazolvánnyal rendelkeztem. Évfolyamtársaim 1953 szeptemberében, a játékszabályoknak megfelelően megkapták a három hónapos tisztképzési behívót. - Én nem! - Miért? Hát persze, én még nem végeztem, én szeptemberben még az ELTE hallgatója voltam! A törvény igazságos, az adminisztráció tökéletesen működik. Komarik Gyurka barátom 1953 decemberében főhadnyként szerelt le, és pár év múlva ismét behívták „továbbképzésre“, én még ma is örvetető vagyok, aki a kutyának sem kell. De szép!

Végszó

A történet lényege bizony egy tipikus *összeesküvés*, de úgy tűnik senki sem járt *emiat* rosszul. A résztvevők közül ma már rajtam kívül senki nem él, Komarik Gyurka is csak most tudta meg tőlem a . . . 60-évvvel ezelőtti történetet.

Emmering, 2014-04- . . . Husvét

Bánsági-Amend László